4. Лаврук В.В. Інвестування інноваційних проектів у агропромисловому виробництві: автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03 / В. В. Лаврук; Сум. нац. аграр. ун-т. – Суми, 2011. – 40 с.

1. Staty`sty`chny`j zbirny`k «Balansy` ta spozhy`vannya osnovny`x produktiv xarchuvannya naselennyam Ukrayiny`» [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2013/sb/07_13/zb_spog_2012.zip
2. Staty`sty`chny`j zbirny`k «Ukrayina u cy`frax». [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2013/sb/07_13/zb_Ukr_2012.zip
3. Stepova S.V. Innovacijna diyal`nist` pidpry`yemstv APK Ukrayiny`: organizacijno-metody`chne zabezpechennya yiyi akty`vizaciyi: avtoref. dy`s. ... kand. ekon. nauk : 08.00.04 / S.V. Stepova; NNCz "In-t agrar. ekonomiky`". – K., 2011. – 20 s.
4. Lavruk V.V. Investuvannya innovacijny`x proektiv u agropromy`slovomu vy`robny`cztvi: avtoref. dy`s. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.03 / V. V. Lavruk; Sum. nacz. agrar. un-t. – Sumy`, 2011. – 40 s.

Рецензент *Янковий О.Г., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства Одеського національного економічного університету*

4.03.2014

УДК 339.13

Коневщинська Наталя

ДИНАМІКА СУКУПНОГО ПОПИТУ ТА СУКУПНОЇ ПРОПОЗИЦІЇ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Стаття присвячена дослідженню динаміки сукупного попиту та сукупної пропозиції в умовах трансформаційної економіки. Порівняльний аналіз проведений на прикладі економіки України та Росії на базі даних за період з 2000 по 2013 рр. Для аналізу розглянуто динаміку темпів зростання таких показників, як валовий внутрішній продукт у постійних цінах, обсяг промислового виробництва у постійних цінах, індекси споживчих цін та цін виробників промислової продукції. Проаналізовано загальні риси та розбіжності в динаміці цих показників для України та Росії. На основі проведених досліджень побудовано модель сукупного попиту та сукупної пропозиції для України та для Росії окремо, визначено їх особливості та тенденції подальшої динаміки сукупного попиту та сукупної пропозиції в обох країнах.

Ключові слова: сукупний попит, сукупна пропозиція, трансформаційна економіка, валовий внутрішній продукт, промислове виробництво, індекс цін, Україна, Росія.

Коневщинская Наталья

ДИНАМИКА СОВОКУПНОГО СПРОСА И СОВОКУПНОГО ПРЕДЛОЖЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ

Статья посвящена исследованию динамики совокупного спроса и совокупного предложения в условиях трансформационной экономики. Сравнительный анализ проведен на примере экономики Украины и России на базе данных за период с 2000 по 2013 гг. Для анализа рассмотрена динамика темпов роста таких показателей, как валовой внутренний продукт в постоянных ценах, объем промышленного производства в постоянных ценах, индексы потребительских цен и цен производителей промышленной продукции. Проанализированы общие черты и различия в динамике этих показателей для Украины и России. На основе проведенных исследований построена модель совокупного спроса и совокупного предложения для Украины и для России отдельно, определены их особенности и тенденции дальнейшей динамики совокупного спроса и совокупного предложения в обеих странах.

Ключевые слова: совокупный спрос, совокупное предложение, трансформационная экономика, валовой внутренний продукт, промышленное производство, индекс цен, Украина, Россия.

Konevshchynska Natalya

DYNAMICS OF AGGREGATE DEMAND AND AGGREGATE SUPPLY IN CONDITIONS OF TRANSFORMATIONAL ECONOMY

The article investigates the dynamics of aggregate demand and aggregate supply in conditions of the transformational economy. Comparative analysis was performed on an example of economies of Ukraine and Russia on the basis of data for the period from 2000 to 2013. To analyze the dynamics of growth indicators such as gross domestic product at constant prices, the volume of industrial production

in constant prices, consumer price indices and prices of industrial products are used. Analyzed similarities and differences in the dynamics of these indicators for Ukraine and Russia. Based on these studies, a model of aggregate demand and aggregate supply for Ukraine and Russia separately are built, identified by their features and trends of the future dynamics of aggregate demand and aggregate supply in both countries.

***Keywords*:** aggregate demand, aggregate supply, transformational economy, gross domestic product, industrial production, price index, Ukraine, Russia.

Постановка проблеми. Сукупний попит та сукупна пропозиція є дуже складними та суперечливими економічними категоріями, які не піддаються однозначному статистичному виміру. Немає таких макроекономічних показників, що можуть однозначно показати динаміку та структуру сукупного попиту та сукупної пропозиції. Натомість, є показники, що побічно можуть показати деякі характерні тенденції динаміки сукупного попиту та сукупної пропозиції. Такими показниками є, насамперед, ВВП, обсяг промислового виробництва, індекси цін виробників та споживчих цін. Важливим чинником є також те, що ці показники є доступними у відкритих статистичних джерелах, на відміну від інших, що характеризують сукупний попит та сукупну пропозицію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасній економічній науці дослідження сукупного попиту та сукупної пропозиції стосовно сучасної трансформаційної економіки України наведено в роботах таких вітчизняних науковців, як О. Алейнікова, Л. Антошкіна, Ю. Лелюк, М. Пирч, О. Пустовойт, М. Сайкевич, В. Сацик, Т. Шинкоренко та ін. Проте наразі науковці більшу увагу приділяють аналізу сукупного попиту, ніж сукупній пропозиції, хоча ці дві макроекономічні категорії тісно пов’язані одна з одною.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Сукупний попит та сукупна пропозиція є такими економічними категоріями, що не піддаються ототожненню з будь-якими статистичними показниками, що характеризують національну економіку. Зокрема, діюча система національного рахівництва також не відбиває досить повно стан економіки, тобто саме сукупного попиту та сукупної пропозиції [1, с. 27]. Проте оперативний аналіз сучасного стану сукупного попиту та сукупної пропозиції в Україні є необхідним, оскільки наразі економіка України перебуває в дуже складному стані, що обумовлено як соціально-економічними, так і політичними чинниками.

Для порівняльного аналізу використано показники не лише України, але також Росії. Це надає можливість розглядати сукупний попит та сукупну пропозицію не лише в межах України, а й у співвідношенні з таким важливим економічним партнером, як Росія. Це є обґрунтованим виходячи з того, що багато проблем, характерних для економіки України, є також характерними і для економіки Росії, проте між економіками України й Росії є також і дуже важливі відмінності.

Метою даної статті є порівняльний аналіз динаміки сукупного попиту та сукупної пропозиції на базі дослідження динаміки ВВП, промислового виробництва, індексів цін виробників та споживчих цін за період економічного росту в Україні з 2000 по 2013 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними Держстату України за період 2000-2013 рр. було побудовано таблицю даних про динаміку показників, що характеризують сукупний попит та сукупну пропозицію в Україні та Росії.

Таблиця 1

Динаміка показників, що характеризують сукупний попит та сукупну пропозицію, у відсотках до попереднього року (за даними [4])

Роки	Показники			
	ВВП у постійних цінах	Промислова продукція у постійних цінах	Індекс цін виробників промислової продукції	Індекс споживчих цін
Україна				
2000	105,0	112,9	120,8	128,2
Роки	Показники			
	ВВП у постійних цінах	Промислова продукція у постійних цінах	Індекс цін виробників промислової продукції	Індекс споживчих цін
2001	109,0	114,2	108,7	112,0

2002	104,1	107,0	103,0	100,8
2003	108,5	115,8	107,6	105,2
2004	112,0	112,5	120,5	109,0
2005	102,4	103,1	116,7	113,5
2006	107,0	106,2	109,6	109,1
2007	107,3	110,2	119,5	112,8
2008	102,1	96,9	135,5	125,2
2009	84,1	78,1	106,5	115,9
2010	104,2	111,2	120,9	109,4
2011	105,2	107,6	114,2	104,6
2012	100,2	98,2	100,3	99,8
2013	98,7	95,0	101,0	100,0
Росія				
2000	108,0	109,0	132,0	120,2
2001	105,7	104,9	110,7	118,6
2002	103,9	103,7	117,1	115,1
2003	107,1	107,0	113,1	112,0
2004	107,1	106,1	123,8	110,9
2005	106,4	104,0	118,2	112,7
2006	106,7	103,9	112,4	109,7
2007	108,1	106,3	112,2	109,0
2008	105,6	102,1	121,7	114,1
2009	92,1	89,2	95,7	111,7
2010	104,0	108,2	114,9	106,9
2011	104,3	104,7	112,0	106,1
2012	103,4	102,6	105,1	106,6
2013	101,3	99,9	102,6	105,9

Графічно динаміка ВВП показана на рисунку 1.

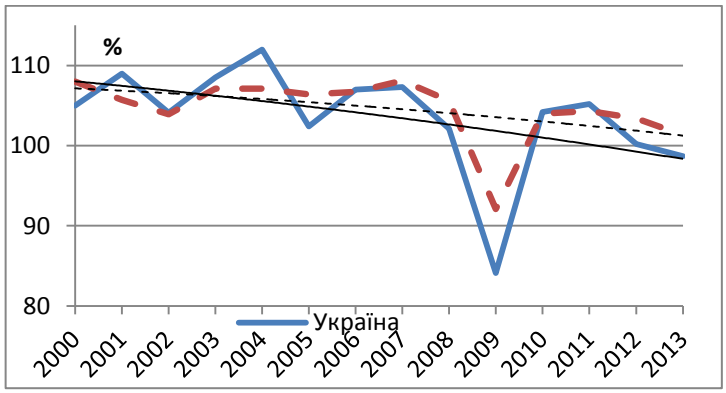

Рис. 1. Динаміка ВВП (складено за даними [4])

З нього бачимо, що в 2001-2013 рр. в Україні відбувалися періодичні коливання темпу зростання ВВП. Періоди 2002-2004, 2005-2007, 2009-2011 рр. характеризуються економічним зростанням. Натомість, періоди 2004-2005, 2007-2009, 2011-2013 рр. характеризуються зменшенням темпу зростання ВВП. Особливо слід відзначити 2009 рік, коли економіка перебувала в стані економічної кризи, що почалася в 2008 р. Динаміка ВВП Росії практично повторює коливання, характерні для динаміки ВВП України, проте діапазон коливань значно менший.

Якщо застосувати трендовий підхід до оцінки сукупної пропозиції, що передбачає визначення тренду динаміки реального ВВП як лінію динаміки сукупної пропозиції [3, с. 39], то можна вважати, що сукупна пропозиція в Україні та Росії в XXI ст. має чітку тенденцію до зменшення. Проте уповільнення росту ВВП в Україні відбувається швидше, ніж в Росії.

На рисунку 2 графічно показна динаміка обсягу промислового виробництва.

З нього бачимо, що зростання темпів росту промислового виробництва в Україні відбувалося в 2000-2001, 2002-2003, 2005-2007, 2009-2010 рр. Натомість періоди 2001-2002, 2003-2005, 2007-2009, 2010-2013 рр. характеризуються зменшенням темпів зростання обсягів

виробництва. Особливо відзначається період 2008-2009 рр., коли внаслідок економічної кризи відбулося зменшення ВВП відносно попереднього року. Приблизно така сама динаміка промислового виробництва характерна і для Росії, проте, як і у випадку ВВП, амплітуда коливань тут значно менша.

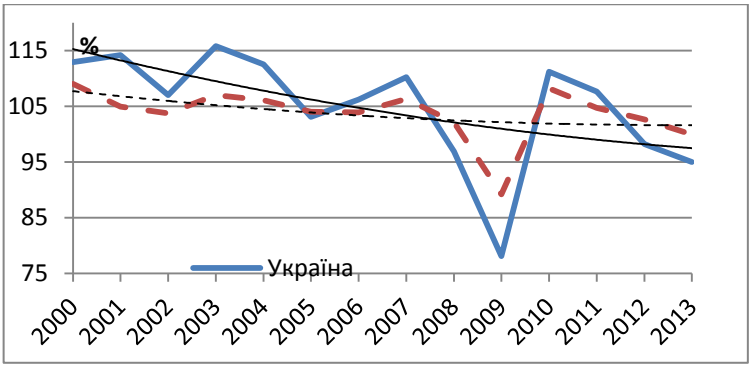

Рис. 2. Динаміка виробництва промислової продукції (складено за даними [4])

Промислове виробництво не відбиває усіх складових сукупної пропозиції, проте є найважливішою її складовою для України та Росії. Отже, можна зробити висновок, що сукупна пропозиція в цих країнах має тенденцію до зменшення, проте уповільнення зростання промислового виробництва швидше відбувається в Україні, ніж в Росії.

На рисунку 3 графічно показана динаміка цін виробників.

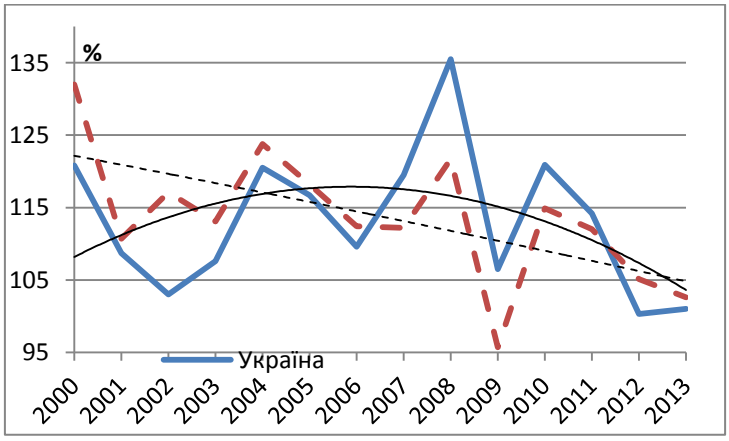

Рис. 3. Динаміка цін виробників (складено за даними [4])

Індекс цін виробників промислової продукції в Україні зростав в 2002-2004, 2006-2008, 2009-2010, та зменшувався в 2000-2002, 2004-2006, 2008-2009, 2010-2012 рр. Приблизно така сама динаміка цін виробників характерна і для Росії з певними особливостями.

Зменшення цін виробників опосередковано свідчить про зменшення сукупного попиту, що й змушує виробників вдаватися до зниження цін. Отже, можна вважати, що сукупний попит в Україні має тенденцію до зменшення, починаючи з 2007 р., що й демонструє лінія тренду, що має характерну параболічну форму. Для Росії лінія тренду наближається до лінійної й демонструє тенденцію постійного зниження цін впродовж усього досліджуваного періоду.

На рисунку 4 показана динаміка споживчих цін .

Динаміка індексу споживчих цін в Україні та Росії близька до динаміки індексу цін виробників (див. рис. 3). Пік зростання цін припадає на 2008 рік, після якого відбувається тривалий спад індексу споживчих цін. Спадання інфляції споживання підтверджує висновок про суттєве зменшення сукупного попиту в Україні, починаючи з 2008 р. Для Росії цей висновок також слушний, проте зменшення сукупного попиту більш повільне.

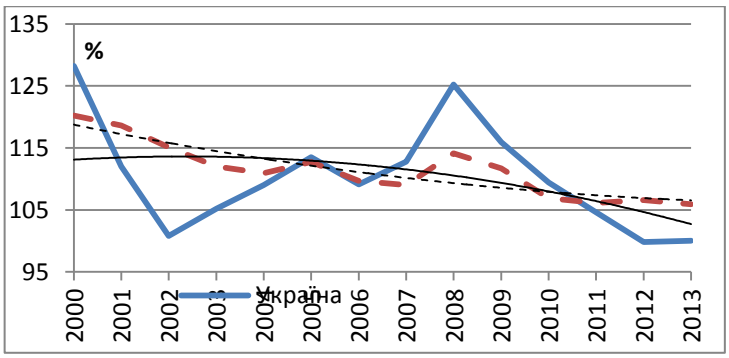

Рис. 4. Динаміка споживчих цін (складено за даними [4])

На завершення побудуємо модель залежності реального ВВП від індексу споживчих цін, та реального обсягу промислового виробництва від індексу цін виробників, що з певним ступенем абстракції можна вважати моделлю сукупного попиту та сукупної пропозиції [3, с. 42].

Модель для України наведена на рисунку 5.

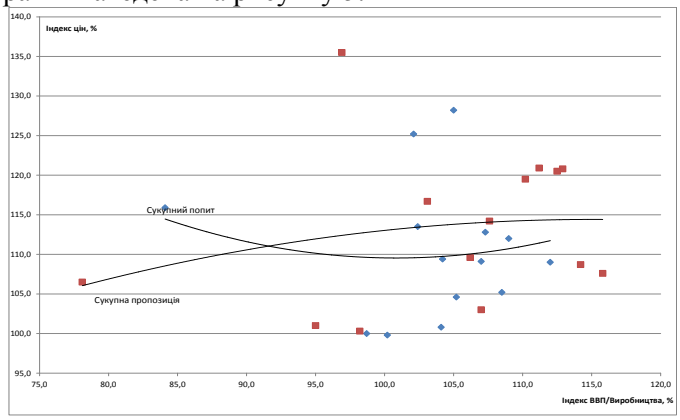

Рис. 5. Сукупний попит та сукупна пропозиція в Україні за даними 2000-2013 рр. (складено за даними [4])

З рисунку 5 бачимо, що крива сукупної пропозиції досить чітко показує зростання сукупної пропозиції (в даному випадку реального обсягу виробництва) за умови зростання цін (індексу цін виробників). Натомість крива сукупного попиту показує, що сукупний попит (реальний ВВП) має зростати за умови зменшення цін (індексу споживчих цін) до певного рівня (приблизно 107 % інфляції), після якого сукупний попит зростає разом з ростом споживчих цін.

Залежність сукупного попиту від споживчих цін в Україні нечітка. Це можна пояснити тим, що на сукупний попит, окрім споживчих цін, впливає багато інших чинників, що не знайшло відображення в даній моделі. Отже, сукупний попит в Україні в значному ступеню зазнає впливу нецінових чинників, причому цей вплив є визначальним на даний час.

Точка рівноваги в даній моделі показує 93 % індексу сукупного попиту та сукупної пропозиції при 112 % інфляції. Отже, для України в XXI ст. рівноважним станом економіки є відносне зменшення сукупного попиту та пропозиції при помірній інфляції.

Модель для Росії наведена на рисунку 6.

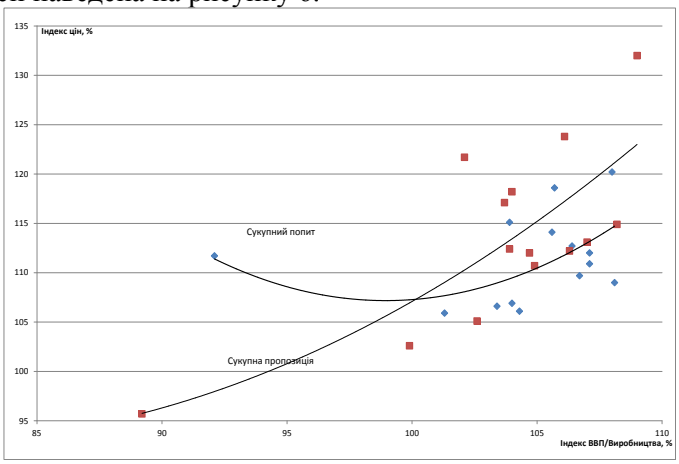

Рис. 6. Сукупний попит та сукупна пропозиція в Росії за даними 2000-2013 рр.

З рис. 6 бачимо, що крива сукупної пропозиції для Росії чітко показує пряму залежність, тобто зростання сукупної пропозиції за умови зростання цін. Крива сукупного попиту показує, що сукупний попит має зростати за умови зменшення цін до рівня дещо більше 100 % інфляції, після якого сукупний попит зростає разом з ростом споживчих цін.

Точка рівноваги в даній моделі показує приблизно 101 % індексу сукупного попиту та сукупної пропозиції при 107 % інфляції. Отже, для Росії в XXI ст. рівноважним станом економіки є відносне незначне зростання сукупного попиту та пропозиції при помірній інфляції.

Залежність сукупного попиту від споживчих цін в Україні та Росії нечітка. Це можна пояснити тим, що на сукупний попит, окрім споживчих цін, впливає багато інших чинників, що не знайшло відображення в даній моделі. Отже, сукупний попит як в Україні, так і в Росії, в значному ступеню зазнає впливу нецінових чинників, причому цей вплив є визначальним на даний час.

Таким чином, національна економіка України, що перебуває нині на стадії економічної рецесії, з метою нарощення сукупного попиту та сукупної пропозиції потребує додаткового збільшення обсягів споживання з боку домашніх господарств та фірм. Створенню додаткових фінансових ресурсів для цього має сприяти держава, застосовуючи грошово-кредитну та бюджетно-податкову політику. Проте реальні умови діяльності вітчизняних підприємств обмежують досягнення цього завдання. Передусім мається на увазі, що чинні в Україні фіскальна та монетарна системи підтримують витратний характер діяльності бізнесу, обмежують потенціал ендогенного регулювання макроекономічної кон'юнктури, а наміри уряду країни стимулювати національного товаровиробника залишаються декларативними [2, с. 129-130].

Висновки і перспективи подальших розробок. Аналіз динаміки сукупного попиту та сукупної пропозиції є дуже складним та потребує інформації, яку важко віднайти в офіційних статистичних джерелах. Зазвичай детальна інформація щодо макроекономічних показників надається із запізненням на кілька років. Тому вкрай важливо зробити аналіз сукупного попиту та сукупної пропозиції за допомогою найбільш оперативної інформації, зокрема індексів ВВП, промислового виробництва, індексів цін.

Проведений аналіз за період 2000-2013 рр. показав, що сукупний попит та сукупна пропозиція в Україні та Росії в даний період має тенденцію до зменшення.

Модель сукупного попиту та сукупної пропозиції, побудована на основі цих самих показників, показує чітку пряму залежність сукупної пропозиції від цін виробників, натомість такої самої чіткої залежності сукупного попиту від споживчих цін дана модель не виявила. Це можна пояснити значним впливом на сукупний попит нецінових чинників, який наразі є визначальним.

Таким чином, подальші наукові розробки в даному напрямі доцільно провадити стосовно дослідження нецінових чинників, які впивають на сукупний попит та сукупну пропозицію в Україні.

Література

1. Сайкевич М.І. Проблеми сукупного попиту в період сучасної трансформації економіки України в наукових дослідженнях учених-економістів / М.І. Сайкевич // Історія нар. госп-ва та екон. думки України. – 2005. – Вип. 37-38. – С. 17-28.

2. Сацик В. Антициклічне регулювання економіки України в сучасних умовах волатильності міжнародних ринків / В. Сацик // Міжнародна економічна політика. – 2009. – № 10-11. – С. 107-134.

3. Чепиков М.Ю. Макроэкономика / М.Ю. Чепиков. – Мн.: БГУ, 2002. – 244 с.

4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua.

1. Sajkevy`ch M.I. Problemy` sukupnogo popy`tu v period suchasnoyi transformaciyi ekonomiky` Ukrayiny` v naukovy`x doslidzhennyax ucheny`x-ekonomistiv / M.I. Sajkevy`ch // Istoriya nar. gosp-va ta ekon. dumky` Ukrayiny`. – 2005. – Vy`p. 37-38. – S. 17-28.

2. Sacy`k V. Anty`cy`klichne regulyuvannya ekonomiky` Ukrayiny` v suchasny`x umovax volaty`l`nosti mizhnarodny`x ry`nkiv / V. Sacy`k // Mizhnarodna ekonomichna polity`ka. – 2009. – # 10-11. – S. 107-134.

3. Chepy`kov M.Yu. Makroэkonomy`ka / M.Yu. Chepy`kov. – Mn.: BGU, 2002. – 244 s.

4. Oficijny`j sajt Derzhavnoyi sluzhby` staty`sty`ky` Ukrayiny` [Elektronny`j resurs]. - Rezhy`m dostupu: http://www.ukrstat.gov.ua..

Рецензент *Уперенко М.О., д.е.н., професор кафедри загальної економічної теорії Одеського національного економічного університету.*

20.02.2014